

Waarom het KhAD-WAD ambtsbericht van 29 februari 2000 onjuist en onbetrouwbaar is

Joost Brouwer & Pieter Bogaers¹

In dit artikel wordt ingegaan op de vraag waar het verhaal vandaan komt dat ‘alle KhAD- en WAD-(onder)officieren’ zich aan marteling schuldig maakten. Dat is een belangrijke vraag want vanwege deze conclusie wordt door de Unit 1F van de IND aan *al* die ex-(onder)officieren in Nederland artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag tegengeworpen en kunnen zij als vermeende oorlogsmisdadigers geen verblijfsvergunning krijgen. Een uitgebreidere versie van dit artikel, met veel meer details en onderbouwing, is te vinden op de website van het NJB, njb.nl. Deze uitgebreidere versie wordt verder aangeduid als ‘het webartikel’.

Inleiding

Het KhAD-WAD ambtsbericht van 29 februari 2000,² over de Afghaanse geheime dienst KhAD en het bijbehorende ministerie WAD ten tijde van de communistische regimes van 1980-1992, zorgt al achttien jaar voor veel controverse. Het probleem is de conclusie in dat ambtsbericht dat *alle* KhAD- en WAD-officieren en onderofficieren *persoonlijk* mee gedaan hebben aan martelpraktijken.³

In dit artikel wordt ingegaan op de vraag waar het verhaal vandaan komt dat ‘alle KhAD- en WAD-(onder)officieren’ zich aan marteling schuldig maakten. Dat is een belangrijke vraag want vanwege deze conclusie wordt door de Unit 1F van de IND aan *al* die ex-(onder)officieren in Nederland artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag tegengeworpen en kunnen zij als vermeende oorlogsmisdadigers geen verblijfsvergunning krijgen. Om erkend te worden als significante uitzondering en toch in aanmerking te komen voor een verblijfsvergunning dienen deze ex-KhAD/WAD-medewerkers hun onschuld aannemelijk te maken. Er is sprake van omgekeerde bewijslast.

Na een overzicht van de afwijzing van de kritiek op het ambtsbericht tot nog toe (par. 1) wordt onze nieuwe benadering voor het onderzoeken van het ambtsbericht uit de doeken gedaan (par. 2). Een eerste afwijzende reactie van Buitenlandse Zaken op de weerlegging door Joost Brouwer van het KhAD-WAD ambtsbericht wordt gevolgd door een discussie over hoe daar mee om te gaan (par. 3 en 4). Vervolgens komen aan de orde direct bewijs dat de

conclusies van het ambtsbericht niet kloppen (par. 5); informatie met betrekking tot het onbetrouwbaar c.q. onjuist handelen van de anonieme bronnen voor het ambtsbericht, van de ambassademedewerker(s) in Islamabad, en van de betrokken medewerkers van Buitenlandse Zaken en Justitie in Den Haag (par. 6-8). Na een toetsing van het ambtsbericht aan de criteria van de Afdeling, de Gedragscode gerechtelijk deskundigen en de Awb (par. 9) volgen een discussie en conclusies (par. 10). Voor meer informatie en meer onderbouwing wordt verwezen naar het webartikel horend bij dit tijdschriftartikel.

1. Kritiek op het ambtsbericht is tot nog toe afgewezen

Wat opvalt in het ambtsbericht is dat de *inleidende* delen weliswaar voorzien zijn van verwijzingen naar boeken en rapporten, maar dat de *beschuldigende* delen tegen *alle* KhAD/WAD-officieren en onderofficieren, verderop in het ambtsbericht, uitsluitend gebaseerd zijn op niet-openbaar gemaakte verklaringen van anonieme bronnen. Na verschijning van het ambtsbericht hebben veel organisaties en internationaal erkende experts verklaard dat de conclusie van het ambtsbericht dat alle voormalige officieren en onderofficieren van de KhAD en het WAD persoonlijk gemarteld hebben, onjuist is. Onder hen UNHCR, Vluchtelingenwerk, het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, Amnesty International, de voorzitter van het parlement van Afghanistan, professor Barnett R. Rubin

(gedurende 1990-1996 directeur van het Center for the Study of Central Asia van Columbia University in New York) en dr. A. Giustozzi (destijds Afghanistan expert van de London School of Economics).^{4, 5, 6} Desalniettemin wordt volgehouden door de bewindslieden van Buitenlandse Zaken en Justitie, en ook door de diensten waarvoor zij verantwoordelijk zijn, dat de conclusies van het ambtsbericht kloppen.

De beschuldigende delen tegen alle KhAD/WAD-officieren en onderofficieren in het ambtsbericht zijn uitsluitend gebaseerd op niet-openbaar gemaakte verklaringen van anonieme bronnen

Ook de rechterlijke macht blijft tot nog toe achter het ambtsbericht staan. Volgens de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is een van de argumenten voor handhaving van het ambtsbericht dat, waar het de nieuwe uitspraken van derden over het KhAD-WAD ambtsbericht betreft, onvoldoende duidelijk is waar de informatie vandaan komt waarop die nieuwe uitspraken gebaseerd zijn.⁷ Volgens de bewindslieden van Buitenlandse Zaken is een tweede argument om het ambtsbericht te handhaven dat verklaringen van nieuwe bronnen [over de organisatie en operationele methoden destijds van de KhAD en het WAD] mogelijk politiek of anderszins gemotiveerd zijn; dit omdat die nieuwe bronnen al bekend zijn met de conclusies van het ambtsbericht en met het daarop gebaseerde Nederlandse 1F-beleid ten aanzien van voormalige (onder)officieren van de KhAD/WAD.⁸ Daardoor is niet met zekerheid een oordeel te

geven over de betrouwbaarheid en objectiviteit van thans te raadplegen ter zake kundige bronnen, de bronnen die in het verleden geraadpleegd zijn daaronder begrepen. Uit genoemd overleg met ambassade Kabul is ten slotte gebleken dat archiefonderzoek niet mogelijk is,⁹ zo luidt het derde argument.

2. Een nieuwe benadering met betrekking tot het beoordelen van de juistheid van het ambtsbericht

Om bovenstaande drie argumenten (onduidelijkheid, onbetrouwbaarheid en onverifieerbaarheid van tegensprekende bronnen) te vermijden werd voor het hier gepresenteerde onderzoek besloten geen nieuwe informatiebronnen te zoeken, maar na te gaan hoe de samenstellers van het ambtsbericht destijds zijn omgegaan met de informatie die hen tijdens het samenstellen van het ambtsbericht aantoonbaar ter beschikking stond. En welke invloed dit had op de inhoud van het ambtsbericht. Daartoe hebben wij gebruik gemaakt van:

- de bronnen die in de bronnenlijst van het KhAD-WAD-ambtsbericht van 29 februari 2000 genoemd worden;
- eerdere algemene en individuele ambtsberichten van het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken over Afghanistan en over Afghanen;
- het boek uit 1995 van professor Kakar, voormalige hoogleraar aan de universiteit van Kabul, waarin hij zijn vijf jaren als gevangene van de KhAD bespreekt;¹⁰
- en de correspondentie tussen het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag en de Nederlandse ambassade in Islamabad tijdens de voorbereiding en kort na het verschijnen van het KhAD-WAD ambtsbericht, voor zover deze is vrijgegeven na een Wob-verzoek (zie bijlagen 3a en 3b bij het webartikel).

Allemaal bronnen dus die de samenstellers van het KhAD-WAD ambtsbericht aantoonbaar tot hun beschikking hadden of die zij, in het geval van het boek van professor Kakar, hadden moeten kennen uit hoofde van hun veronderstelde deskundigheid met betrekking tot de KhAD en het WAD.

Auteurs

1. Dr. ir. J. Brouwer houdt zich sinds 2006 bezig met het analyseren van dossiers van asielzoekers die in Nederland ten onrechte beschuldigd worden van misdaden tegen de menselijkheid. Mr. drs. P. Bogaers is bioloog en gedurende 1986-2017 advocaat bestuursrecht die meer dan 1000 asielaanvragers met succes heeft bijgestaan, waaronder ook mensen met art. 1F uit Afghanistan. Het archief van advocaat Bogaers is ondergebracht in het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, het IISG, in Amsterdam. Zij danken iedereen hartelijk die informatie of ideeën heeft aangeleverd om dit artikel en het webartikel beter te maken.

Noten

2. *Veiligheidsdiensten in communistisch Afghanistan (1978-1992)*. AGSA, KAM, KhAD en WAD, Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken 29 februari 2000. [http://www.migratieweb.nl/f____/Afghanistan - veiligheidsdiensten - 29 Feb 2000 \[ve02001091\].pdf](http://www.migratieweb.nl/f____/Afghanistan - veiligheidsdiensten - 29 Feb 2000 [ve02001091].pdf) (link geopend op 10 april 2018). Bijlage 1 bij webartikel.

3. Ibid, par. 2.7, laatste alinea.

4. ABRvS, 24 september 2009, 200901907/1/V1, ECLI:NL:RVS:2009:BJ8654.

5. Z. Bahtiyar, *Exclusion clauses of the Refugee Convention in relation to national immigration legislations, European policy and human rights instruments* (diss. Til-

burg), Tilburg: Tilburg University 2016, p. 172-174. [https://pure.uvt.nl/portal/en/publications/exclusion-clauses-of-the-refugee-convention-in-relation-to-national-immigration-legislations-european-policy-and-human-rights-instruments\(467e28dd-798c-4ec8-99cb-4d2e7dfff342\).html](https://pure.uvt.nl/portal/en/publications/exclusion-clauses-of-the-refugee-convention-in-relation-to-national-immigration-legislations-european-policy-and-human-rights-instruments(467e28dd-798c-4ec8-99cb-4d2e7dfff342).html) (link geopend op 10 april 2018).

6. Brieven van voorzitter Afghaanse Parlement, de heer M.Y. Qanooni in antwoord op eerdere brieven van advocaat P. Bogaers, aan voorzitter Tweede Kamer, mevrouw G. Verbeet, d.d. 5 augustus 2007 en 22 mei 2008, beschikbaar in het Bogaers archief dat is ondergebracht bij het IISG onder respectievelijk nr. 937 en 938. Zie ook onder het kopje 'bronnen' op [www.teken-](http://www.teken-voorrechtvaardigheidnederland.nl)

[www.teken-](http://www.teken-voorrechtvaardigheidnederland.nl)

7. ABRvS 24 september 2009, 200901907/1/V1, ECLI:NL:RVS:2009:BJ8654.

8. *Kamerstukken II* 2009/10, 27925, 377, par. 2.

9. Brief Minister van Buitenlandse Zaken aan rechtbank te 's-Gravenhage, nevenzittingsplaats Amsterdam, 6 februari 2008, beschikbaar in het Bogaers archief dat is ondergebracht bij het IISG.

10. M.H. Kakar, *Afghanistan: The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979-1982*, Berkeley: University of California Press 1995. <http://ark.cdlib.org/ark:/13030/f7b69p12h/> (link geopend op 16 januari 2018). Zie voor details het webartikel.

Vrij vertaald beriepen de bewindslieden zich op de stelling dat een ambtsbericht alleen die informatie hoeft te bevatten die de conclusies van het ambtsbericht ondersteunt

Aan dit gedetailleerde, vernieuwende onderzoek is meer dan 800 uur besteed. In dit artikel presenteren wij een samenvatting van de resultaten daarvan.

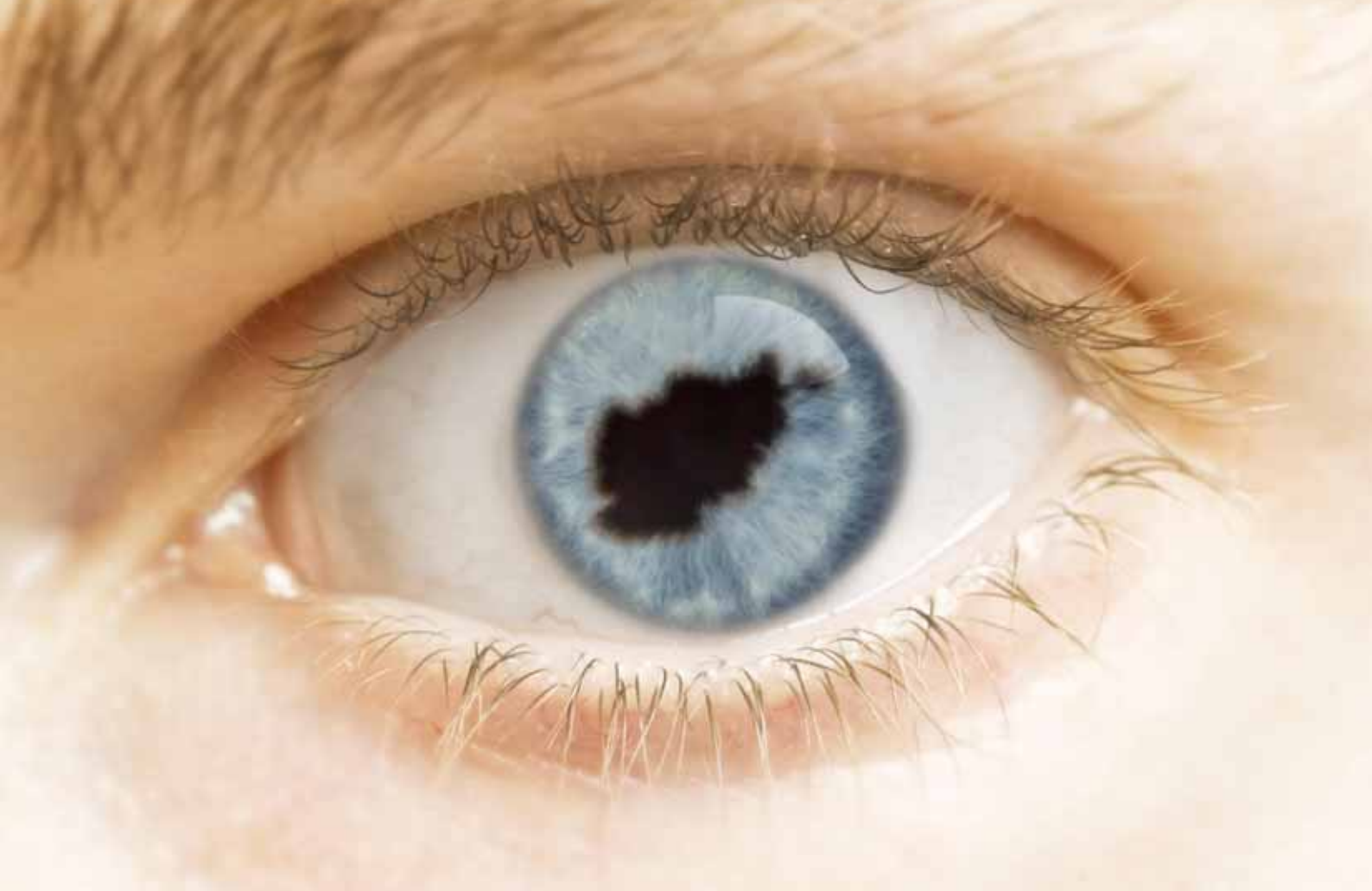
3. Reactie van Buitenlandse Zaken en Veiligheid & Justitie op de weerlegging van het KhAD-WAD ambtsbericht 2000

Op 22 december 2016 is bij de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Veiligheid & Justitie bezorgd de uitgebreide weerlegging (50 000 woorden) van het KhAD/WAD ambtsbericht, gebaseerd op onze heranalyse van de in de vorige paragraaf genoemde, in 1999 al beschikbare openbare informatie. Die weerlegging is samengevat in dit artikel. In hun reactie zijn de bewindslieden

den een inhoudelijke discussie uit de weg gegaan.¹¹ Impliciet erkennen de bewindslieden daarmee dat er bij het samenstellen van het beschuldigende deel van het KhAD/WAD-ambtsbericht inderdaad sprake was van een bevooroordeelde keuze van bronnen en een selectieve presentatie van feiten. Vrij vertaald beriepen zij zich op de stellingen dat een ambtsbericht alleen die informatie hoeft te bevatten die de conclusies van het ambtsbericht ondersteunen, en dat wie de inhoud van de verklaringen van de vertrouwelijke bronnen niet kent per definitie geen goed oordeel kan geven over de betrouwbaarheid van het ambtsbericht. De basis voor de eigen argumenten van het ministerie hoeft niet getoond te worden. Het bestaan van tegenargumenten hoeft niet genoemd te worden in het ambtsbe-

De belangrijkste conclusies van het KhAD-WAD ambtsbericht van 29 februari 2000 staan in paragrafen 2.4 en 2.7 van dat ambtsbericht. Deze conclusies luiden als volgt:

- 1) 2.4, alinea 2: Slechts zeer loyaal gebleken leden van de DVPA [de communistische staatspartij] en personen uit regeringsgezinde families kwamen in aanmerking om als officier toegelaten te worden tot de KhAD of de WAD.
- 2) 2.4, alinea 3 en 4: Nieuwe officiersrecruten van de KhAD en de WAD ondergingen een zeer intensieve training, de zogenaamde Parwachi. Als de Parwachi met goed gevolg doorlopen was, volgde een proeftijd die bekendstond als de Azmajchi. ... De Parwachi en de Azmajchi vormden onderdeel van de officierenopleiding van de KhAD en de WAD. De opleiding stond derhalve niet open voor gewone informanten. Personen die door de KhAD en de WAD als buitengewoon loyaal werden aangemerkt, konden een verkorte opleiding volgen.
- 3) 2.4, alinea 5: De rang van officier binnen de KhAD of de WAD bracht aanzienlijke materiële voordelen met zich mee. Zo had een officier recht op een salaris dat ongeveer tienmaal zo hoog was als dat van een gewone ambtenaar. Bovendien kon dit salaris straffeloos worden aangevuld met geld dat was verkregen door afpersing en steekpenningen. Voorts was een officier van de KhAD of de WAD vrijgesteld van dienst in het Afghaanse regeringsleger en had hij indien gewenst vrij toegang tot alcohol en prostituties.
- 4) 2.7, alinea 2: Als eerste plaatsing werden onder-officieren en officieren tewerk gesteld op afdelingen binnen de KhAD en de WAD die zich concreet bezig hielden met de opsporing van 'staatsgevaarlijke elementen'. Medewerkers van de KhAD en de WAD rouleerden regelmatig om te voorkomen dat zij binnen een bepaalde afdeling een te grote machtsbasis opbouwden. Soms werden medewerkers verscheidene malen per jaar overgeplaatst. Iemand die langer dan een jaar bij de KhAD of de WAD in dienst was, had tenminste op twee afdelingen gewerkt. Een plaatsing op een afdeling of directie waar de werkzaamheden een meer administratief of technisch karakter hadden lag slechts in het verschieft als een onder-officier of officier zich voldoende had bewezen tijdens een eerste plaatsing of plaatsingen.
- 5) 2.7, alinea 3: Zoals reeds uiteengezet is in §2.4, kon een promotie tot officier van de KhAD en de WAD niet plaatsvinden als de betrokken medewerker niet concreet blijkt gegeven had van zijn of haar onvoorwaardelijke loyaliteit aan het communistische bewind. Dit gold ook voor promoties die een officier van de KhAD of de WAD ten deel vielen na afronding van zijn of haar opleiding. Elke officier die tijdens zijn diensttijd is bevorderd is derhalve betrokken geweest bij arrestaties, ondervragingen, martelingen en zelfs executies.
- 6) 2.7, alinea 4: Net als voor officieren was het ook voor onder-officieren onmogelijk binnen de KhAD of de WAD te functioneren indien zij niet wensten deel te nemen aan de systematische schendingen van de mensenrechten die daar plaatsvonden.
- 7) 2.7, alinea 6: Uit het bovenstaande volgt dat alle onder-officieren en officieren werkzaam zijn geweest in de macabere afdelingen van de KhAD en de WAD en persoonlijk betrokken zijn geweest bij het arresteren, ondervragen, martelen en soms executeren van verdachte personen.

Blik op Afghanistan @ Per Bengston / Alamy

richt, en die tegenargumenten hoeven al helemaal niet openlijk weerlegd te worden. Met andere woorden: volgens de bewindslieden is het acceptabel als een ambtsbericht niet onpartijdig, niet objectief en niet inzichtelijk is. Zie het kader voor een overzicht van de belangrijkste conclusies in het KhAD-WAD ambtsbericht van 29 februari 2000.

4. Hoe toon je aan dat iets (naar alle waarschijnlijkheid) NIET bestaat heeft

Gezien wat in de voorgaande paragraaf beschreven is zou, volgens de bewindslieden, iemand die het KhAD/WAD-ambtsbericht met succes wil weerleggen dus moeten aantonen *dat het niet waar is, dan wel onwaarschijnlijk, dat alle KhAD- en WAD-officieren en onderofficieren als eerste plaatsing te werk gesteld werden op een opsporingsafdeling, en dat het niet waar is, dan wel onwaarschijnlijk, dat zij allen regelmatig van afdeling wisselden.* Dit kan op de volgende manieren:

- een of meer voorbeelden geven dat er niet op een opsporingsafdeling begonnen werd en niet gerouleerd werd;
- de onbetrouwbaarheid aantonen van de anonieme

bronnen en/of van de vertrouwenspersoon c.q. tolk van de Nederlandse ambassade in Islamabad en/of van de betrokken medewerkers van de Nederlandse ambassade in Islamabad en/of van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag.

5. Voorbeelden dat er NIET begonnen werd op een opsporingsafdeling en NIET gerouleerd werd

De conclusies in het ambtsbericht dat *alle* KhAD- en WAD-officieren en onderofficieren begonnen bij een opsporingsafdeling en regelmatig rouleerden en zich dus allemaal hebben schuldig gemaakt aan martelen van gevangenen, worden weerlegd:

- door betrouwbare informatie over hoe geheime diensten werken,^{12,13,14} inclusief de Sovjet KGB waarvan volgens het ambtsbericht de KhAD en WAD een verlengstuk waren:¹⁵ de afdelingen die niets met ondervragen en eventueel martelen te maken hebben zijn in de overgrote meerderheid;¹⁶
- door de getuigenis van historicus prof. M. H. Kakar; zijn boek uit 1995 bevat het enige bekende gepubliceerde relaas over wat het inhoudt gevangene van

11. Reactie aan dr. ir. Brouwer over zijn weerlegging van het KhAD/WAD-ambtsbericht 2000 namens de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, d.d. 20 maart 2017. Bijlage 2 bij webartikel.

12. https://en.wikipedia.org/wiki/Organizational_structure_of_the_Central_Intelligence_Agency#Directorate_of_Support (link geopend op 10 april 2018).

13. V. Mitrokhin, *KGB in Afghanistan*, Washington DC: Woodrow Wilson International Center for Scholars 2002, updated 2009, Working paper nr. 40, p. 135, eerste alinea. Vasily Mitrokhin was a former KGB-archivist who defected to Britain in 1992.

14. <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-kgb-afghanistan> (link geopend op 16 januari 2018).

15. <https://en.wikipedia.org/wiki/KGB> (link geopend op 16 januari 2018).

16. *Veiligheidsdiensten in communistisch Afghanistan (1978-1992)*. AGSA, KAM, KhAD en WAD, Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken 29 februari 2000, par. 2.3, laatste alinea. [http://www.migratie-web.nl/f____/Afghanistan_-_veiligheidsdiensten_-_29_Feb_2000_\[ve02001091\].pdf](http://www.migratie-web.nl/f____/Afghanistan_-_veiligheidsdiensten_-_29_Feb_2000_[ve02001091].pdf) (link geopend op 10 april 2018). Bijlage 1 bij webartikel.

16. Zie ook de verklaring van KGB-expert dr. Ben de Jong in het webartikel.

- de KhAD te zijn en spreekt over ‘mijn ondervrager’ met naam en toenaam – hetgeen het rouleren van ondervragers tegenspreekt; ook anderszins weerspreekt hij in zijn boek de conclusies van het ambtsbericht tegen alle KhAD/WAD-(onder)officiëren;¹⁷
- door de erkenning in de praktijk door Justitie van het bestaan van ‘significante uitzonderingen’ die toch niet gemarteld hebben;¹⁸ waarmee de categorische conclusie van het ambtsbericht ten aanzien van ‘alle KhAD/WAD-officiëren en onderofficiëren’ ook door Justitie als onjuist is aangemerkt;
 - en door een beschikking van de IND waarin erkend wordt dat ook de heer S., v-nr. 200.605.7009, een voormalig cliënt van advocaat P. Bogaers, die van begin af aan en jaren lang bij de KhAD gewerkt heeft, daar als officier ook promotie gemaakt heeft, en dus aan geen enkele voorwaarde voldeed om erkend te worden als een significante uitzondering, niet verantwoordelijk is voor misdaden tegen de menselijkheid of oorlogsmisdaden.¹⁹

6. Achtergrond en gedrag van de anonieme bronnen en/of hun informanten en/of de vertrouwenspersoon c.q. tolk van de Nederlandse ambassade

De onbetrouwbaarheid van de anonieme bronnen en/of hun informanten en/of de vertrouwenspersoon c.q. tolk van de Nederlandse ambassade in Islamabad, en de onbetrouwbaarheid van hun verklaringen waarop de conclusies van het KhAD/WAD-ambtsbericht rusten, blijkt uit:

- het zeker zes maanden niets erover zeggen van die anonieme bronnen²⁰ en dan plotseling allemaal binnen een paar dagen²¹ met dezelfde beschuldigingen komen, inclusief dezelfde verdraaiing van een uit-

Eén onbekwame of kwaadwillende, niet-gecontroleerde vertrouwenspersoon of tolk en de ambassade zit opgescheept met verklaringen die precies met elkaar overeenkomen en dus niet betrouwbaar zijn

- spraak van een Amerikaanse diplomaat;²² dat doet wel erg denken aan een van tevoren georkestreerde poging tot beïnvloeding van de Nederlandse ambassademedewerker;
- het feit dat de acht,²³ twaalf,²⁴ of wellicht zelfs 29²⁵ verklaringen *volledig* met elkaar overeen kwamen,²⁶ niet slechts in belangrijke mate; volgens rechtspsychologische wetenschappelijke publicaties duidt ook deze volledige overeenkomst op onderlinge afstemming vooraf;^{27, 28, 29}
 - dat zij kennelijk niet deskundig zijn op het gebied

van de vele andere taken van geheime diensten dan gevangenen ondervragen, taken die zelfs door de samenstellers van het ambtsbericht impliciet erkend worden;³⁰

- dat zij kennelijk niet op de hoogte zijn van destijds al openbaar beschikbare informatie over het functioneren van de KhAD/WAD (zie het boek van prof. Kakar in par. 5 hierboven en wat vermeld wordt in par. 7 hieronder);
- het door Buitenlandse Zaken niet weersproken feit dat de anonieme bronnen elkaar vermoedelijk kenden;^{31, 32}
- de ook niet weersproken constatering dat de anonieme bronnen (en/of de vertrouwenspersoon of tolk) vermoedelijk onder de invloed stonden van de Taliban,³³ en wellicht ook van de eveneens sterk anti-communistische Pakistaanse inlichtingendienst ISI;^{34, 35}
- het niet-controleren van de uitspraken van de anonieme bronnen/informanten/vertrouwenspersoon/tolk bij voormalige medewerkers van de KhAD en WAD,³⁶ op aanraden van een onbekende (dezelfde vertrouwenspersoon van de verklaringen van de anonieme bronnen?) die wellicht eveneens door de ISI beïnvloed was;
- het complete gebrek aan informatie over de vertrouwenspersoon en/of tolk van de anonieme verklaringen en over de al dan niet bestaande controle op die vertaler: één onbekwame of kwaadwillende, niet-gecontroleerde vertrouwenspersoon of tolk, al dan niet aangestuurd door de ISI, en ook dan zit de ambassade opgescheept met verklaringen die precies met elkaar overeenkomen en dus niet betrouwbaar zijn.

7. Het gedrag van de betrokken ambassademedewerker(s) in Islamabad – en mogelijk ook de bronnen en/of de vertrouwenspersoon c.q. tolk van de Nederlandse ambassade

In het memorandum van 1 september 1999 werd door de ambassademedewerker gezegd dat zijn anonieme bronnen zélf slachtoffer waren geweest van de KhAD/WAD.³⁷ Volgens het memorandum van 14 april 2000 zouden die bronnen alleen maar mensen kennen die slachtoffer waren geweest van de KhAD/WAD of daar gewerkt hadden. Hun als eerstehands voorgedane informatie bleek na publicatie van het ambtsbericht toch niet eerstehands te zijn.³⁸ Wie van ambassademedewerker, tolk/vertrouwenspersoon en anonieme bronnen daarvoor verantwoordelijk was of waren, is niet duidelijk.

Vragen van 21 januari 2000 uit Den Haag om verdere informatie met betrekking tot cruciale aspecten (o.a.: Veranderden de mensenrechtenschendingen nadat de politiek van nationale verzoening was afgekondigd? En: Deden KhAD/WAD-medewerkers die op technische en administratieve afdelingen werkten ook mee met de mensenrechtenschendingen?)³⁹ lijken door de Nederlandse ambassade in Islamabad niet beantwoord te zijn.⁴⁰ Zelfs nog op 16 maart 2000, ná publicatie van het KhAD-WAD ambtsbericht, vroeg het Ministerie in Den Haag om bevestiging van de deskundigheid en objectiviteit van de Afghaanse bronnen in Pakistan met betrekking tot hun beschuldigingen tegen

alle KhAD/WAD-officieren en onderofficieren.⁴¹ De medewerker van de ambassade in Islamabad antwoordde, drie weken nadat de ministerraad het ambtsbericht had goedgekeurd, met informatie zonder enige traceerbare bronvermelding.⁴² Dit antwoord komt dus neer op ‘vertrouwt u op mij, ik vertrouw mijn bronnen’.

Om zijn antwoord kracht bij te zetten zei de ambassademedewerker ook dat de bevindingen en conclusies [tegen alle KhAD/WAD-officieren en onderofficieren] de facto niet verschilden van wat gevonden was door een aantal internationale organisaties en experts.⁴³ Zoek maar op de trefwoorden KhAD en WAD’ had hij al eerder gezegd.^{44, 45} Echter: als je de in het ambtsbericht genoemde publicaties van die bronnen en experts nazoekt op de trefwoorden KhAD en WAD vind je géén steun voor de conclusies van het ambtsbericht, maar wél een tiental passages die die conclusies tegenspreken. Ook twaalf passages in vijf eerdere ambtsberichten en zes passages in het boek uit 1995

van voormalige KhAD-gevangene prof. M.H. Kakar (zie par. 5 hierboven en Kader 2 in het webartikel) spreken de conclusies tegen.⁴⁶ Verder commentaar is overbodig.

8. Enkele aspecten van hoe Buitenlandse Zaken en Justitie met het KhAD-WAD ambtsbericht omgingen

Ook het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft het een en ander uit te leggen. Waarom is er niet ingegrepen toen bleek dat de anonieme bronnen toch geen eerstehands ervaring hadden met de KhAD, en toen er geen goede antwoorden kwamen op verzoeken aan de ambassade in Islamabad om meer informatie? Waarom is er niet gecontroleerd in de bewuste publicaties toen de ambassademedewerker zei ‘zoek voor ondersteuning maar in die publicaties op de trefwoorden KhAD en WAD’? Waarom heeft Buitenlandse Zaken de oorspronkelijk relatief genuanceerde verklaringen van de Afghaanse bronnen⁴⁷ veranderd in

17. M.H. Kakar, *Afghanistan: The Soviet Invasion and the Afghan Response 1979-1982*, 1995. Berkeley: University of California Press 1995.

18. Brief van Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel aan Tweede Kamer d.d. 1 juni 2012, onder het kopje (*Bijzonder*) 1F-beleid op grond van het ambtsbericht 2000. Kamerstukken II 2011/12, 19637, 1547.

19. Zie voor details het webartikel.

20. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 1 september 1999, p. 1, laatste alinea. Zie bijlage 3b bij webartikel. Dit dossier is opgenomen in het Bogaers-archief van het IISG onder nummer 939.

21. 24-26 augustus 1999: Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 1 september 1999, p. 1, alinea 2. Zie bijlage 3b bij webartikel.

22. Zie Kader 3 in webartikel.

23. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 1 september 1999, p. 1. Zie voor details het webartikel.

24. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 7 februari 2000, p. 1-2. Zie voor details het webartikel.

25. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 2 maart 2000, p. 1-5. Zie voor details het webartikel.

26. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 14 april 2000, p. 2 alinea 2 (eerste korte alinea). Zie bijlage 3b bij het webartikel.

27. W.A. Wagenaar & A. Dalderop, ‘Remembering the zoo: A comparison of

true and false stories told by pairs of witnesses’, Unpublished manuscript, 1994, Department of Experimental Psychology, Leiden University, The Netherlands. Samengevat in: Vredevelde & Wagenaar, *Applied Cognitive Psychology*, 2013, 27, p. 406-411, doi: 10.1002/acp.2921.

28. P.A. Granhag & L.A. Strömwall, ‘Repeated interrogations – Stretching the deception detection paradigm’ *Expert Evidence*, 1999, 7(3), p. 163-174. doi: 10.1023/a:1008993326434. Samengevat in Vredevelde & Wagenaar, *Applied Cognitive Psychology*, 2013, 27, p. 406-411, doi: 10.1002/acp.2921.

29. P.A. Granhag, L.A. Strömwall & A.-C. Jonsson, ‘Partners in crime: How liars in collusion betray themselves’, *Journal of Applied Social Psychology*, 2003, 33(4), p. 848-868, doi: 10.1111/j.1559-1816.2003.tb01928.x. Samengevat in: Vredevelde & Wagenaar, *Applied Cognitive Psychology*, 2003, 27, p. 406-411. doi: 10.1002/acp.2921.

30. *Veiligheidsdiensten in communistisch Afghanistan (1978-1992)*. AGSA, KAM, KhAD en WAD, Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken 29 februari 2000, par. 2.8 alinea 1. [http://www.migratiweb.nl/f____/Afghanistan_-_veiligheidsdiensten_-_29_Feb_2000_\[ve02001091\].pdf](http://www.migratiweb.nl/f____/Afghanistan_-_veiligheidsdiensten_-_29_Feb_2000_[ve02001091].pdf) (link geopend op 10 april 2018). Bijlage 1 bij het webartikel. Zie voor details het webartikel.

31. Zie de memoranda van de ambassade in Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag d.d. 1 september 1999 en 7 februari, 2 maart en 14 april 2000 (bijlage 3b bij het webartikel). Deze memoranda zijn uitgebreid besproken in de op 22 december 2016 aan de bewindslieden van Buitenlandse Zaken en Veiligheid & Justitie voorgelegde weerlegging van het

ambtsbericht: J. Brouwer, *Weerlegging van het ambtsbericht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken over de Afghaanse geheime diensten KhAD en WAD van 29 februari 2000. Bewijzen voor het verzwijgen van onwettelijke informatie, bevooroordeelde keuze van bronnen, onjuiste weergave van feiten en mogelijke fraude, op basis van dezelfde bronnen als die de samenstellers van het ambtsbericht gebruikten*, december 2016.

32. Reactie aan dr.ir. Brouwer over zijn weerlegging van het KhAD-WAD ambtsbericht 2000 door de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie d.d. 20 maart 2017. Bijlage 2 bij webartikel.

33. Supra noot 31.

34. Brigadier Mohammad Yousaf & major Mark Adkin, *The Bear Trap. Afghanistan's untold story*, London: Leo Cooper 1992, voorwoord. Brigade-generaal Yousaf was verantwoordelijk voor het Afghanistan Bureau van de Pakistaanse Inlichtingendienst ISI, de Inter-Services Intelligence, van 1983 tot 1987.

35. Reactie aan dr. ir. Brouwer over zijn weerlegging van het KhAD/WAD-ambtsbericht 2000 door de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie d.d. 20 maart 2017. Bijlage 2 bij webartikel.

36. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 14 april 2000, p. 2 laatste alinea. Zie bijlage 3b bij het webartikel.

37. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 1 september 1999, p. 2 laatste alinea. Zie bijlage 3b bij webartikel.

38. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken,

Den Haag, d.d. 14 april 2000, p. 2, einde van alinea 1. Zie bijlage 3b bij webartikel.

39. Memorandum Ministerie van Buitenlandse Zaken Den Haag aan ambassade Islamabad, d.d. 21 januari 2000. Zie bijlage 3b bij webartikel.

40. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag d.d. 7 februari 2000. Zie bijlage 3b bij webartikel.

41. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 16 maart 2000, p. 2, alinea 2. Zie bijlage 3b bij webartikel.

42. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 14 april 2000. Zie bijlage 3b bij webartikel.

43. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken Den Haag, d.d. 14 april 2000, p. 3, alinea 1. Zie bijlage 3b bij webartikel.

44. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken Den Haag, d.d. 7 februari 2000, p. 2, onder de literatuurlijst. Zie bijlage 3b bij webartikel.

45. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 2 maart 2000, laatste pagina, onder de literatuurlijst. Zie bijlage 3b bij webartikel.

46. Tien passages in de boeken van Nyrop & Seekins, 1986, Bradsher, 1999 en Rubin, 1995. Zie par. 7, Kader 4 en bijlage 4 in webartikel.

47. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 1 september 1999, p. 2-5. Zie bijlage 3b bij webartikel.

veel absolutere beschuldigingen,⁴⁸ kennelijk zonder daarvoor aanvullend bewijs op te voeren?⁴⁹ En waarom heeft Buitenlandse Zaken het Ministerie van Justitie, de beoogde gebruiker van het ambtsbericht, helemaal in het begin al geïnformeerd over de anonieme verklaringen uit Pakistan⁵⁰ en heeft het Justitie zelfs laten meewerken aan de formulering van het ambtsbericht?⁵¹ Nu Justitie mocht meekijken en invloed mocht uitoefenen op de inhoud, zonder dat dit vermeld werd in het verslag (contra art. 3:3 lid 3 en art. 3:4 van de Gedragscode gerechtelijk deskundigen),⁵² kan het KhAD/WAD-ambtsbericht van 2000 niet beschouwd worden als een onafhankelijk en onpartijdig advies van Buitenlandse Zaken, van de juistheid waarvan de Staatssecretaris van Justitie uit mag gaan. Ook in het uitvoeren van zijn vergewisplicht (artikel 3:9 Awb) is de Staatssecretaris van Justitie nalatig geweest, anders was dit artikel niet nodig geweest.

Verder heeft het Ministerie van Justitie, net als het Ministerie van Buitenlandse Zaken, geweigerd de conclusies in het ambtsbericht van de gecoördineerde anonieme Afghaanse bronnen van dubieuze achtergrond, echt te toetsen aan wat er tegenin gebracht werd door niet alleen ex-KhAD/WAD-medewerkers maar ook, en tot op heden, door UNHCR, Amnesty International, genoemde internationaal erkende experts prof. Barnett R. Rubin en dr. Antonio Giustozzi, en het Afghaanse Parlement.^{53, 54, 55} Daarin werd Justitie gesteund door de Afdeling Bestuursrecht-spraak van de Raad van State.⁵⁶ Gezien het bovenstaande was de Afdeling daarbij echter onvoldoende en onjuist geïnformeerd door Buitenlandse Zaken en Justitie.

9. Een formele beoordeling van het KhAD-WAD ambtsbericht: zijn de relevante regels gevolgd?

Gezien alles dat in dit artikel naar voren gebracht is voldoet het KhAD-WAD ambtsbericht niet aan de criteria voor een deskundigenadvies van de Raad van State:⁵⁷

- het ambtsbericht is niet inzichtelijk met onder andere conclusies die gebaseerd zijn op een aangepaste samenvatting van de vertalingen van de verklaringen van de anonieme bronnen die zelf geen directe ervaring met de KhAD en/of WAD hadden: minimaal vierdehands informatie dus;
- het ambtsbericht is niet onpartijdig, door onder andere niet vermelde bemoeienis van Justitie met de formulering en het uitsluitend vertrouwen op verklaringen van bronnen die vermoedelijk allemaal onder invloed stonden van de Taliban en/of de Pakistaanse geheime dienst ISI, zonder die verklaringen elders te verifiëren;
- het ambtsbericht is niet objectief, gezien onder andere de misleidende voorstelling van zaken met betrekking tot [in feite niet bestaande] internationale steun voor de conclusies van het ambtsbericht en gezien het negeren van allerlei destijds al openbare informatie die de conclusies van het ambtsbericht tegenspreekt;
- en er zijn tientallen concrete aanknopingspunten voor twijfel aan de juistheid of volledigheid van het ambtsbericht: zie dit hele artikel.

De Gedragscode voor gerechtelijk deskundigen in civielrechtelijke en bestuursrechtelijke zaken is niet meer dan

een uitwerking van art. 8:34 Awb en dus ook relevant voor samenstellers van in principe als deskundigenadviezen te beschouwen ambtsberichten. In par. 8 van dit artikel is al aangetoond dat de samenstellers van het ambtsbericht niet voldaan hebben aan een tweetal artikelen van de gedragscode. Volledige vergelijking van het in dit artikel en in het webartikel aangetoonde met de gedragscode laat zien dat de samenstellers aan vrijwel geen enkel artikel van de gedragscode voldaan hebben.

Vergelijking van het in dit artikel aangetoonde met de Algemene wet bestuursrecht laat zien dat de samenstellers en gebruikers van het ambtsbericht zich niet gehouden hebben aan (en zich nog steeds niet houden aan) artikel 2:4, 3:2, 3:8, 3:9, 3:46, 3:49 en 8:34 Awb.

Zie voor meer details ten aanzien van al deze punten het webartikel.

10. Discussie en conclusies

In de reactie van 20 maart 2017 op de weerlegging van het ambtsbericht door Joost Brouwer is aan het eind van p. 3 namens de bewindslieden van Buitenlandse Zaken en Veiligheid & Justitie gezegd: 'Indien onafhankelijk van elkaar geraadpleegde bronnen verschillende verklaringen zouden hebben afgelegd over hetzelfde onderwerp zou dit reden zijn voor twijfel aan de informatie.' Zoals in dit artikel zonneklaar is aangetoond waren er in 1999 al onafhankelijke openbare bronnen die anders verklaard hadden over het onderwerp van het ambtsbericht dan de anonieme bronnen waarop de samenstellers van het ambtsbericht zich blindelings verlaten hebben (zie par. 5 en 7).

Een deel van het probleem lijkt te liggen in verschillende opvattingen over wat en wie bedoeld worden als de afkorting 'KhAD' gebruikt wordt, de geheime

De bewijsproblematiek van dit ambtsbericht kan niet los worden gezien van de bewijsproblemen bij individuele ambtsberichten, zoals die in 1998 en ook in 2007 zijn vastgesteld door de Nationale ombudsman

dienst in enge zin (de ondervragingseenheden) of de dienst die ook zorgde voor bijvoorbeeld ideologische scholing en voor onderwijs, met alle ondersteunende afdelingen die zo'n dienst nodig heeft om zijn primaire taken uit te kunnen voeren. Voor dat verschil in opvatting werd al gewaarschuwd in het ambtsbericht van 4 maart 1998.⁵⁸ Bovendien kunnen er ook binnen notoir

mensenrechten-schennende groepen mensen zijn die daaraan niet meedoen.⁵⁹

De bewijsproblematiek van dit ambtsbericht kan ons inziens niet los worden gezien van de bewijsproblemen bij individuele ambtsberichten, zoals die in 1998 en ook in 2007 zijn vastgesteld door de Nationale ombudsman.^{60, 61} Een gerelateerd probleem is dat van controle op het werk van de vertrouwenspersoon op de ambassade in Islamabad. Ten aanzien van de samenstelling van individuele ambtsberichten benadrukte de Nationale ombudsman al in 1998 dat het heel belangrijk was per land over meer dan één vertrouwenspersoon te beschikken waardoor de een de ander zou kunnen controleren.⁶² Buitenlandse Zaken heeft op geen enkele manier laten merken dat er het jaar daarop op de post in Islamabad ook meer dan één vertrouwenspersoon was.

Conclusies

Hoe het ook gekomen is, in dit artikel hebben wij aangetoond dat het KhAD-WAD ambtsbericht van 2000 gebaseerd is op:

- een bevooroordeelde keuze van bronnen;
- selectief gebruik van bewijs;
- verdraaiing van feiten: niet alleen de verdraaiing

van een uitspraak van een Amerikaanse diplomaat, alle conclusies met betrekking tot alle KhAD/WAD-officieren en onderofficieren zijn een verdraaiing van de waarheid;

- en wat gezien kan worden als valsheid in geschrifte met betrekking tot de zogenaamde internationale steun voor de conclusies van het ambtsbericht.

Daarmee voldoet het ambtsbericht zo wel inhoudelijk als formeel niet aan wat van een ambtsbericht en de totstandkoming daarvan verwacht wordt door de Raad van State, de Gedragscode voor gerechtelijk deskundigen in civielrechtelijke en bestuursrechtelijke zaken, en de Algemene wet bestuursrecht. Het ambtsbericht mag daarom niet worden gebruikt bij de beoordeling van verblijfsaanvragen van voormalige KhAD/WAD officieren en onderofficieren in Nederland. Dit geldt met terugwerkende kracht vanaf 29 februari 2000.

Daarbij constateren wij dat het bewijs à charge tegen de voormalige officieren en onderofficieren van de KhAD en WAD onjuist en geheim is, terwijl het destijds al openbaar beschikbare bewijs à décharge genegeerd is en nog steeds genegeerd wordt. Niemand die de Nederlandse rechtsstaat hoog wil houden mag dat accepteren. •

48. *Veiligheidsdiensten in communistisch Afghanistan (1978-1992)*. AGSA, KAM, KhAD en WAD, Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken 2000; par. 2.4 en 2.7 [http://www.migratieweb.nl/f____/Afghanistan - veiligheidsdiensten - 29 Feb 2000 \[ve02001091\].pdf](http://www.migratieweb.nl/f____/Afghanistan - veiligheidsdiensten - 29 Feb 2000 [ve02001091].pdf) (link geopend op 10 april 2018). Bijlage 1 bij webartikel.

49. Memoranda van de ambassade in Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 20 december 1999 en 7 februari, 2 maart en 14 april 2000. Zie bijlage 3b bij webartikel.

50. Memorandum ambassade Islamabad aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, d.d. 1 september 1999: 'IND/Landendesk Afghanistan, NOVO-team' staat in het cc: veld. Zie bijlage 3b bij webartikel.

51. Memorandum Ministerie van Buitenlandse Zaken Den Haag aan ambassade Islamabad d.d. 21 januari 2000, p. 1 punt 1, p. 2 punt 2, p. 4 punt e. Zie bijlage 3b bij

webartikel.

52. <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Gedragscode-voor-gerechtelijk-deskundigen-in-civielrechtelijke-en-bestuursrechtelijke-zaken.pdf> (link geopend op 10 april 2018).

53. ABRvS 24 september 2009, 200901907/1/V1, ECLI:NL:RVS:2009:BJ8654.

54. Z. Bahtiyar, *Exclusion clauses of the Refugee Convention in relation to national immigration legislations, European policy and human rights instruments* (diss. Tilburg), Tilburg: Tilburg University 2016, p. 172-174. [https://pure.uvt.nl/portal/en/publications/exclusion-clauses-of-the-refugee-convention-in-relation-to-national-immigration-legislations-european-policy-and-human-rights-instruments\(467e28dd-798c-4ec8-99cb-4d2e7dff342\).html](https://pure.uvt.nl/portal/en/publications/exclusion-clauses-of-the-refugee-convention-in-relation-to-national-immigration-legislations-european-policy-and-human-rights-instruments(467e28dd-798c-4ec8-99cb-4d2e7dff342).html) (link geopend op 10 april 2018).

55. Brieven van voorzitter Afghaanse Parlement, de heer M.Y. Qanooni, aan voorzitter

Tweede Kamer, mevrouw G. Verbeet, d.d. 5 augustus 2007 en 22 mei 2008, beschikbaar in het Bogaers archief dat is ondergebracht bij het IISG, zie nrs. 937 en 938 aldaar.

56. ABRvS 24 september 2009, 200901907/1/V1, ECLI:NL:RVS:2009:BJ8654.

57. ABRvS 12 oktober 2001, 200103977/1, ECLI:NL:RVS:2009:BJ8654, par. 2.3.4.

58. *Algemeen ambtsbericht Afghanistan*. DPC/AM 67526, Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken 4 maart 1998, p. 34, alinea 1.

59. Zie bijv. de monografie van historica Geraldien van Frijtag Drabbe Künzel over Kamp Amersfoort tijdens de Duitse bezetting, waarin zij vertelt over een SS'er die deel uitmaakte van het bewakingspersoneel, maar nooit mishandelde en daar ook onder de gevangenen in gunstige zin om bekend stond. G.G. van Frijtag Drabbe Künzel, *Kamp Amersfoort*, Amsterdam:

Mets en Schilt 2016. Voorbeeld Willy Engbrocks, p. 40. alinea 4-p. 41, alinea 2; p. 59, alinea 2; en over (vriendschaps)banden tussen gevangenen en bewaking in meer algemene zin, p. 89, alinea 2.

60. Rapport 1998/350 van de Nationale ombudsman inzake de totstandkoming van individuele ambtsberichten.

61. Nationale ombudsman, *De geloofwaardigheid van ambtsberichten. Hoe asiolverhalen worden bevestigd of ontkracht*, Rapport 2007/200, Den Haag, 27 september 2007.

62. Nationale ombudsman, *Rapport naar aanleiding van een onderzoek uit eigen beweging naar de totstandkoming en het gebruik van individuele ambtsberichten in asielzaken door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de IND*, Rapport 98/350, Den Haag, 1998, p. 205 par. 4.4.14, p. 206 par. 4.4.15 en de daaruit voortvloeiende aanbeveling A3 op p. 245.